

ARJANTİN’İN EKONOMİK İSTİKRARSIZLIK TARİHİ: İNİŞLER VE ÇIKIŞLAR

Yrd. Doç. Dr. Suzan ERGÜN*

Özet

Arjantin siyasal tarihindeki istikrarsızlıklar ve ekonomi politikalarındaki sürekli değişmelerle tanınan Latin Amerika’nın önemli, fakat buna rağmen krizlerden kurtulmayan ülkesidir. Ülkede ortaya çıkan krizler sadece son yıllarda değil, yirminci yüzyılın başından beri ardı ardına gelmiştir. Çok sayıda iktisadi kriz deneyimi ile karşı karşıya kalan Arjantin aynı zamanda politika yapıcılar açısından önemli dersler çıkarılabilecek bir model ülke olarak ele alınmıştır.

Bu çalışmanın amacı Arjantin’in ekonomik olarak gerilemesinin altında yatan temel faktörleri ortaya koymaktır. Bu amaçla 20. yüzyılın başından günümüze kadar geçen sürede Arjantin ekonomisinde ortaya çıkan istikrarsızlıklar nedenleri ve sonuçlarıyla ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik İstikrar, Ekonomik İstikrarsızlık, İstikrar Programı, Kriz, Uluslararası Para Fonu,

THE ECONOMIC INSTABILITY HISTORY of ARGENTINA: DOWNTURNS and UPTURNS

Abstract

Argentina, famous with its continuous changes in its economic policies and instabilities in its political history, is an important country of Latin America, however, it is the country which couldn’t avoided from the crises. The crises emerged in the country haven’t been recently, they have occurred successively since the beginning of 20th century. Argentina,

* İnönü Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü, sergun@inonu.edu.tr

which encountered experiences of a lot of economic crises, at the same time, is taken as a model country from which significant lessons could be inferred by the policy makers.

The aim of this study is to present the basic factors underlying the Argentine economic decline. For this aim, instabilities emerged in the Argentine economy from the beginning of 20th century to nowadays are discussed with causes and results.

GİRİŞ

Arjantin ekonomik istikrarsızlığın, politik istikrarsızlığın ve finansal krizlerin hakim olduğu uzun bir geçmişe sahiptir. 20. yüzyılın başında Arjantin'in ekonomik gelişme seviyesi o dönemdeki gelişmiş ülkelerden (Avrupa ülkeleri, Kanada, Avustralya gibi) çok uzak değilken başarısız ekonomi yönetimlerinin sonucunda Arjantin'in dünya ekonomisindeki nispi pozisyonu önemli derecede gerilemiştir.

I. Dünya Savaşı'ndan önce Arjantin ekonomisinde ve halkın yaşam koşullarında mevcut olan iyi durumu ifade etmek için, Avrupa'daki halk ve yatırımcılar “bir Arjantin’li kadar zengin” deyimini kullanmışlardır. Bu dönemde Arjantin herkes için bir fırsatlar ülkesi konumuna gelmiştir. Ancak, I. Dünya Savaşı'nın ortaya çıkmasıyla Arjantin ekonomisi sorunlarla yüzleşmeye başlamıştır. Arjantin ürünlerine olan uluslararası talebin azalması nedeniyle savaş döneminde uluslararası ticaret ve tarım ihracatı azalmıştır. Savaşın bitmesiyle uluslararası piyasalar yeniden açılmasına rağmen Arjantin'in ekonomik büyümesi bir daha savaş öncesi seviyelerine ulaşamamıştır. Arjantin özellikle 1980 sonrasında kendisini, ekonomik istikrarsızlıklar ve bu istikrarsızlıkları giderme amacına yönelik olarak uygulanan istikrar programları içinde bulmuştur. Böylece çok sayıda iktisadi kriz deneyimi ile karşı karşıya kalan Arjantin aynı zamanda politika yapıcılar açısından önemli dersler çıkarılabilecek bir model ülke olarak ele alınmıştır.

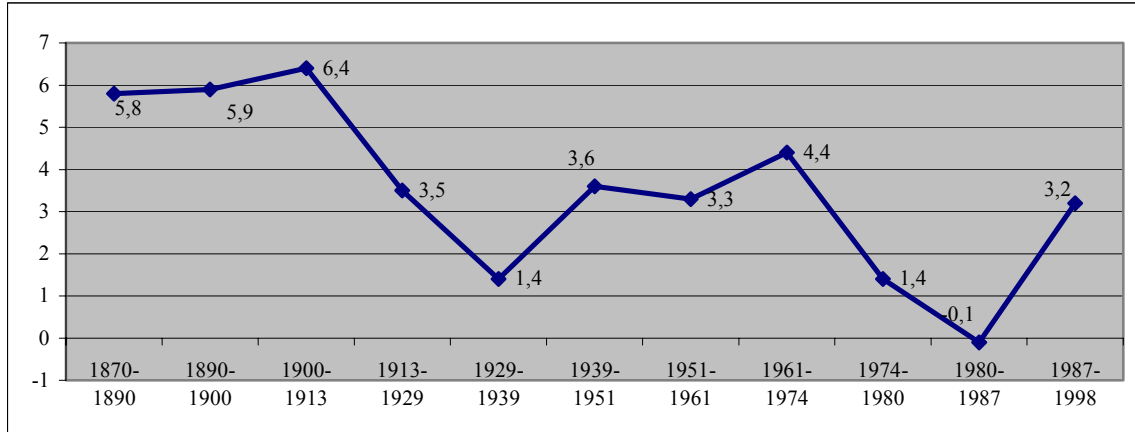
1. Bağımsızlık ve Ekonomik Büyüme Dönemi

Arjantin 1816 yılında bağımsızlığını elde ettiği zaman İspanya'nın en fakir kolonilerinden biri durumundaydı. Politik ve ekonomik istikrarsızlık had safhadaydı. 1850'lerin sonu ve 1860'ların başında ülkede iç savaş doruğa ulaşmıştı. Arjantin ekonomisinin bu kötü gidişatı 19. yüzyılın son çeyreğinde değişmeye başlamıştır. Buna ortaya çıkan iki önemli teknolojik yenilik yardım etmiştir. Bunlardan ilki tarım ürünlerinin depolanmasında ve muhafazasında ortaya çıkan ilerlemeler ikincisi ise, taşıma teknolojisinde

meydana gelen gelişmelerdir. Daha ucuz taşıma olanakları ve daha iyi muhafaza koşulları çok uzak piyasalardan Arjantin ürünlerine olan ihracat talebini arttırmıştır. Bunun sonucunda fakir ve az gelişmiş İspanya kolonisi hızla gelişen bir ekonomi durumuna gelmiştir (Jonas, 2002:3).

Arjantin, 1900'lü yılların başında dünyanın en zengin ülkelerinden biri konumuna ulaşmıştır. Ülkedeki uygun ekonomik iklim hem işgücünü hem de yabancı sermayeyi ülke içine çekmiştir. Ülkeye gelen göçler sonucunda nüfus 1890'da 3.3 milyon iken, 1913'de 7.5 milyona ulaşmıştır. Aynı dönemler için sermaye stoku ise yıllık % 4,8 oranında artmıştır. Bu dönemde ülke içinde yaşam standardı da oldukça yüksek bir seviyeye çıkmıştır (Sørensen, 2001:81-82). 1913 yılında Arjantin'de kişi başına gelir 4519\$'dır. O dönemde ABD'de kişi başına gelir 6308\$, Kanada'da 5290\$, Avustralya'da 6800\$, Yeni Zelanda'da 6130\$, Almanya 4341\$, Fransa 4147\$, Avusturya 4123\$, Danimarka 4479\$, Finlandiya 2512\$, İsveç 3684\$, İtalya 3050\$ ve İspanya 2682\$'dır (Alvaredo, 2007). Bu rakamlar o yıllarda Arjantin'de halkın yaşam koşulunun pek çok Avrupa ülkesinden daha yüksek veya onlara yakın bir seviyede olduğunu göstermektedir.

Kaynak: O'Connell, 2002:2.

Grafik 1: Arjantin'de GSYİH % Değişim (ortalama)

Arjantin ekonomisinde ve halkın yaşam koşullarında mevcut olan bu iyi durumu ifade etmek için, I. Dünya Savaşı'ndan önce Avrupa'daki halk ve yatırımcılar "bir Arjantin'li kadar zengin" deyimini kullanmışlardır. Bu dönemde Arjantin herkes için bir fırsatlar ülkesi konumuna gelmiştir (Çiloğlu, 2002). Arjantin ekonomisindeki bu olumlu gidişatta gözden kaçırılan bir husus, savaş öncesi dönemdeki ekonomik büyümenin ve sanayinin yerli finans yapısının yeterince olgunlaşmamış olması nedeniyle yabancı sermaye tarafından finanse edilmesi ve ekonominin önemli oranda dış ticarete ve yabancı sermaye girişlerine bağımlı

olmasıdır. Ekonomideki denge durumu I. Dünya Savaşı'na kadar sekteye uğramadan devam etmiştir.

Ancak, I. Dünya Savaşı'nın ortaya çıkmasıyla Arjantin ekonomisi sorunlarla yüzleşmeye başlamıştır. Arjantin ürünlerine olan uluslararası talebin azalması nedeniyle savaş döneminde uluslararası ticaret ve tarım ihracatı azalmıştır. Savaşın bitmesiyle uluslararası piyasalar yeniden açılmasına rağmen Arjantin'in ekonomik büyümesi bir daha savaş öncesi seviyelerine ulaşamamıştır.

Tablo 1: Arjantin Ekonomik Göstergeler: 1875-1930

Yıllar	Nüfus	İhracat (altın pesos)	İthalat (altın pesos)	GSYİH	Kişi Başına GSYİH	Sanayi Üretimi
1875	2.161.000	52.009.113	57.624.481	17,45	55,82	14,46
1880	2.492.000	58.380.787	45.535.880	21,78	53,02	14,57
1885	2.880.000	83.879.100	92.221.969	44,70	82,64	22,40
1890	3.377.000	100.818.993	142.240.812	58,59	88,25	31,62
1895	3.956.000	120.067.790	95.096.438	82,69	115,32	60,37
1900	4.607.000	154.600.412	113.485.069	100,00	100,00	100,00
1905	5.289.000	322.843.841	205.154.420	164,35	159,26	169,56
1910	6.586.000	389.071.360	379.352.515	197,43	162,95	217,85
1915	8.148.000	558.281.000	305.488.006	216,30	137,63	235,14
1920	8.968.000	1.044.085.000	963.123.000	231,73	135,50	271,50
1925	10.500.000	867.930.000	887.973.000	304,94	162,10	389,66
1930	12.046.000	614.104.000	740.088.000	326,93	149,15	417,35

* GSYİH, kişi başına GSYİH ve Sanayi Üretimi için 1900=100

Kaynak: Rocchi, 2006:18.

1920'li yıllarda Arjantin ekonomisini kolayca bir istikrarsızlık ortamına sürükleyen temel unsurlardan birincisi, belli sayıda ürün (özellikle tarım ürünleri) ihracatına dayalı bir ekonomi olması nedeniyle bu ürünlerin dünya piyasa fiyatlarında ortaya çıkan değişmelerin Arjantin ekonomisini önemli ölçüde dalgalanmalara sürüklemesidir. İkinci olarak, ulusal tasarrufların sınırlı olması nedeniyle yabancı sermaye yatırımlarına önemli ölçüde bağımlı olunmasıdır. Bu dışa bağımlı büyüme ve kalkınma dönemi 1930 sonrasında ekonomide ortaya çıkan dengesizliklerin başlıca nedeni olmuştur (Önder, 2002; Sørensen, 2001:83-84).

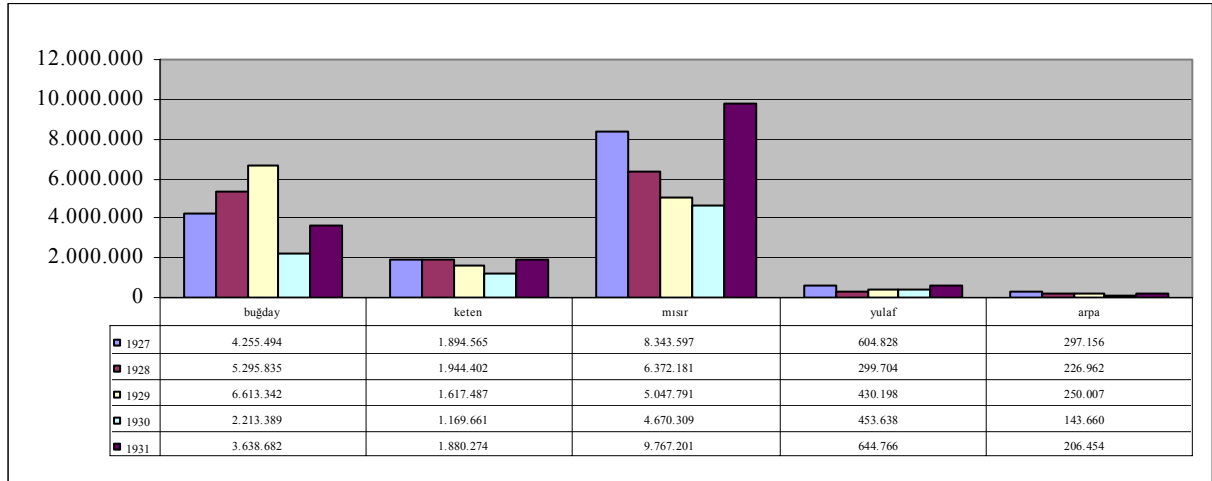
2. Büyük Buhran ve Arjantin Ekonomisi

Büyük Buhran, 24 Ekim 1929 tarihinde önce Amerika'da New York Borsası'nda Çirre Senetleri değerinde düşmeyle başlamış ve hızla sanayileşmiş Batı Avrupa ülkelerine yayılmış, 1933 yılına kadar sürmüştür. Bunalım sonrasında, Sovyet Rusya dışında tüm dünya ekonomileri krizle baş başa kalmıştır. Kriz, dünya ekonomisine hammadde ihracatçısı ve sınai

ürün ithalatçısı durumunda ve kural olarak serbest ticaret rejimleri içinde katılan birçok ülke gibi Arjantin'i de önemli ölçüde etkilemiştir.

Küresel ekonomik kriz Arjantin'de farklı sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Ekonomik faaliyetlerdeki daralma nedeniyle Arjantin ürünlerine olan uluslararası talep azalmıştır. Aynı zamanda zaten düşük olan tarım ürünleri fiyatları daha da gerilemiştir. Mesela Arjantin'in temel ihraç ürünleri olan buğday, mısır ve keten tohumunun fiyatları 1929-1933 yılları arasında yaklaşık %43 oranında gerilemiştir. Arjantin ihracatında meydana gelen hızlı düşüş ulusal ekonomiyi de önemli ölçüde etkilemiştir. Arjantin'de Büyük Depresyon'un ilk etkisi dış ticaret dengesinde önemli ölçüde bozulma ve 1931-1932 yılları arasında pesonun %40 oranında devalüe olması ve döviz kontrollerinin uygulanmasıdır.

Kaynak: Gravil, 1970:149.

Grafik 2: Arjantin İhracatı (metrik ton)

Büyük Depresyonun ortaya çıkardığı olumsuz etkiler sonrasında hükümet izlediği stratejiyi değiştirmiştir. Büyük Buhan'ın da etkisiyle tamamen kapalı bir ekonomiye geçilmiş ve ithal ikamesine dayalı sanayileşme stratejisi takip edilmiştir. Sermaye çıkışları ve ulusal ürünleri korumaya yönelik ithalat kısıtlamalarını da içeren kontroller arttırılmış, hızla altın standardı sistemi terkedilmiş ve ulusal para devalüe edilmiştir.

Bu olumsuzluklara rağmen Büyük Buhan'ın Arjantin'de ortaya çıkardığı etkiler uluslararası standartlara göre daha ılımlı ve daha kısa vadeli olmuştur. Tablo 2'den görüleceği gibi 1929'dan 1932'ye Arjantin'in ulusal reel üretimi yalnızca %14 azalmıştır. 1935 yılında da yeniden 1929 yılındaki üretim seviyesine ulaşılmıştır. Aynı dönemler için deflasyon yaklaşık %6 seviyesinde olmuştur. Kıyaslamak açısından Kuzey Amerika altın standardı ülkeleri ABD ve Kanada'da reel üretimde azalma %30'dan daha fazla olmuştur. Bu ülkeler

için deflasyon ise yaklaşık %20 seviyesinde olmuştur. Aynı dönemler için Meksika'nın üretimi yaklaşık %19, Şili'nin reel üretimi yaklaşık %27 ve Brezilya'nın ki yaklaşık %28 azalmıştır.

Tablo 2: Arjantin Ekonomik Göstergeleri

	Para Arzı (M3)*	Döviz Kuru 1\$=1 peso	Genel Fiyat Seviyesi 1913=100	Üretim*	Yatırım*	İhracat*	İthalat*	Konsolide Bütçe Açığı/GSYİH
1913	1687	2.35	100	4640	579	1805	2270	0,8
1928	4717	2.32	131	7780	900	2901	2991	1,7
1929	4652	2.35	127	8146	1029	2847	3048	2,3
1930	4660	2.70	122	7784	871	2100	2533	4,3
1931	4149	3.40	118	7216	533	2871	1651	2,7
1932	4116	3.83	119	6966	374	2636	1282	1,8
1933	4061	3.18	114	7309	418	2474	1506	1,7
1934	4078	3.89	130	7912	554	2546	1584	1,8
1935	4180	3.75	128	8275	691	2754	1836	1,2
1936	4611	3.55	131	8336	824	2491	1870	1,7
1937	4922	3.28	150	8964	748	2911	2381	2,4
1938	4811	3.86	140	8979	824	1963	2251	2,4
1939	4960	4.27	143	9337	691	2501	1755	3,6
1940	5050	4.30	163	9486	637	2071	1461	2,7

* milyon peso

Kaynak: Paolera and Taylor, 1998:31.

1930 yılından itibaren Arjantin ekonomisinde gözle görülür bir tıkanma ve gerileme vardır. 1930'lu yıllarda reel büyüme, nüfus artış hızının gerisinde kalmış, Büyük Buhran'ın da etkisiyle, Arjantin 1930 öncesi altın çağından uzaklaşmaya başlamıştır. Ancak, Buhran uluslararası olduğu için ve diğer tüm gelişmiş ülkeleri ağır bir şekilde etkilediği için Arjantin uluslararası alanda sahip olduğu nispi pozisyonunu korumuştur. 1938 yılında Arjantin'in kişi başına GSYİH'sı o dönemde en gelişmiş üç ülkenin (ABD, Avustralya ve İsviçre) kişi başına GSYİH'sının %57'sine denk gelmekteydi. Büyük Buhran'la birlikte Arjantin aynı zamanda kendini uluslararası ekonomiden soyutlamaya başlamıştır. 1920'lerde %33 olan ekonominin dışa açıklık seviyesi 1930'larda %25'lere gerilemiştir (De la Balze, 1995:27).

3. Peron Dönemi ve Popülist Politikalar

1946 yılında yapılan seçimleri önceki askeri hükümette çalışma bakanı olan Juan Domingo Peron kazanmıştır. Peron'un izlediği popülist politikalar Arjantin'deki istikrarsızlıkları daha da arttırmıştır. Peron birçok teşebbüsü kamulaştırmış, yabancı rekabetine karşın birçok ürünün korumasını arttırmış ve ekonomide zaten yüksek olan devlet

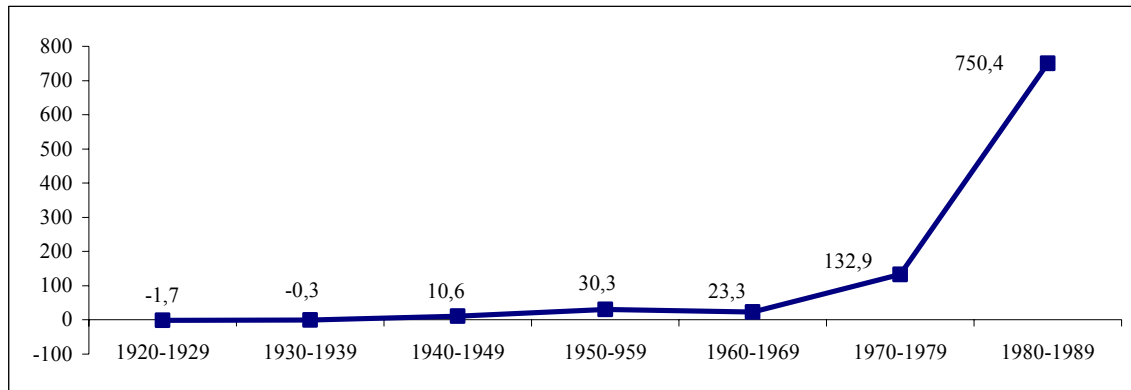
müdahalesini genişletmiştir. Peron aynı zamanda çalışanların lehine bir gelir dağılımı politikası takip etmiştir. Bu politikayı başarmak için politika aracı olarak hızlı ücret artışlarını kullanmıştır. Doğal olarak izlenen bu politikanın ekonomideki sonuçları çok tahripkar olmuştur. Ayrıca kamulaştırılmış işletmelerin zararları hızla yükselmiş ve bunun sonucunda mali açıklar artmıştır. Bu açıkların kapatılması için para basma yoluna gidilmiş, bunun sonucunda enflasyon hız kazanmıştır (Jonas, 2002:6).

Tablo 3: Arjantin'in Ekonomik Performansı (1940-1973)

	1940-1945	1946-1950	1951-1955	1956-1960	1961-1965	1966-1973
GSYİH (%)	2,6	5,0	3,0	3,0	4,4	3,7
Nüfus (milyon)	15,4	17,2	18,9	20,6	22,3	25,2
Kişi Başına GSYİH	0,9	2,8	1,0	1,3	2,8	2,1
Yatırım/GSYİH	17,8	25,2	16,8	17,1	19,8	19,7
M3/GSYİH	52,4	54,3	42,6	33,3	23,1	26,3
TÜFE	5,6	20,0	18,2	38,3	23,2	22,8
Kamu Harcamaları/ GSYİH	21,0	31,4	30,0	26,2	24,7	24,5
Bütçe Açığı/GSYİH	4,5	10,8	7,8	5,2	8,9	3,1
Açıklık Katsayısı	11,7	12,2	10,2	10,7	10,0	9,5

Kaynak: De la Balze, 1995:31.

1955'te bir askeri darbe sonrası Juan Peron yönetimden indirilmiştir. Ancak 1973 yılında tekrar seçimi kazanmış fakat bir süre sonra ölmüş ve yerine karısı İsabel Peron geçmiştir. Bu dönemde de aynı popülist ve korumacı politikalar izlenmiştir. Bu politikaların sonucunda sadece ekonomik durum bozulmakla kalmamış, aynı zamanda politik istikrarsızlıklar ve terör saldırıları da artmıştır. Bunun sonucunda 1976'da askeri hükümet yeniden başa geçmiştir. 1970'lerin sonunda Arjantin ekonomik ve finansal krizin ortasında kalmıştır. Enflasyon artmış ve ulusal para hızla değer kaybetmiştir.

Kaynak: Jonas, 2002:7 verilerinden çizilmiştir.

Grafik 3: Arjantin Enflasyon Oranları (ortalama)

1976-1981 döneminde sabit kur sistemi terk edilerek ekonomi dışa açılmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede dönemin sonuna doğru 1979-1981 yılları arasında döviz kuruna dayalı ortodoks bir politika olan ‘tablita’ uygulanmıştır. Ticaret rejiminin liberalleşmesi ile dışarıya sermaye kaçışının hızlandığı bu dönemde 1982 yılında başlayan ve iki buçuk ay süren Falkland Savaşı ve ardından Meksika’da ortaya çıkan borç krizi tüm Latin Amerika ülkelerini olduğu gibi Arjantin’i de olumsuz etkilemiştir. 1982-1985 döneminde birbirini izleyen yüksek oranlı devalüasyonlar ve kontrol altına alınamayan bütçe açıkları nedeniyle enflasyon oranı 1982’de %165’ten 1985’te %672 seviyelerine sıçramıştır (Doğruel ve Doğruel, 2006:89-90). Ekonomideki bu istikrarsızlık sonucunda yeni bir istikrar programı hazırlanmış ve uygulamaya konulmuştur.

4. Austral Planı ve Sonuçları

Haziran 1985’te uygulamaya konulan ve Mart 1986’ya kadar yürütülen, şok bir program olan, bünyesinde ortodoks ve heterodoks kökenli politikaları birleştiren Austral Planı’nın temel amacı, enflasyonu hızla düşürmek ve kamu finansman dengesizliklerini ortadan kaldırmak olmuştur. Plan, ortodoks politikalarla bütçe açığını ve parasal finansmanı ortadan kaldırmayı, fiyat ve ücretlerin dondurulması ile enflasyonun geçmiş dönemlerle bağlantısını kesmeyi hedeflemiştir (Ener ve Demircan, 2004:61). IMF tarafından onaylanan Austral Planı’nın unsurları (Parasız, 2002:283); sıkı para ve maliye politikası uygulanması, fiyat ve ücretlerin dondurulması, yeni bir para birimine geçilmesi, KİT ürünleri fiyatlarında ani artışlar meydana gelmesi, Merkez Bankası’nın Hazine’ye kredi sağlamak için para basmamasıdır.

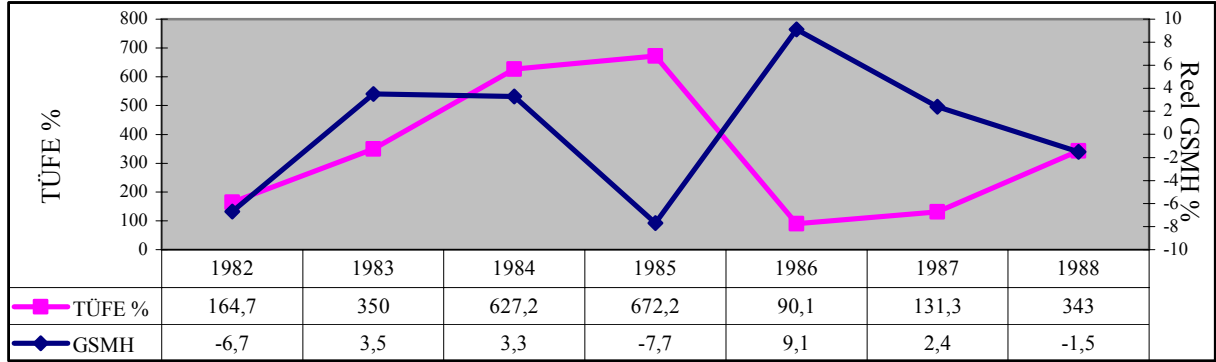
Planın uygulamaya konulmasıyla ulusal para birimi peso devalüe edilmiş, kamu mallarının fiyatları arttırılmış ve yeni vergiler getirilmiştir. Parasal reform paketi açıklanarak Merkez Bankası’nın bütçe açıklarını finanse etmek amacıyla para basamayacağı ilan edilmiştir. Yeni para birimi “austral”e geçilmiş, 1 austral=1000 eski peso ve 0,8 austral=1\$ olarak belirlenmiştir. Yeni para birimine geçişi kolaylaştırmak ve borç alanlarla borç verenler arasında enflasyon düşmesinden kaynaklanan kayıpları telafi etmek için pesoya dayalı kontratlar vade günü geldiğinde “eşdeğer değişim tablosu”na göre austral’e göre devalüe edilmiş, böylece reel faizlerin çok yükselmesi engellenmiştir (Bahçeci, 1997: 59).

Program beklentilerde dikkate değer oranda bir değişme uyarmıştır. Enflasyon oranı üretim azalmasına neden olmadan hızla düşmüş, reel faaliyetler önce yavaşlayıp, sonra

hızlanmıştır. Sanayi üretimi zirveye ulaşmıştır. 1985'in ikinci yarısından itibaren mali açıklar hızla azalmıştır. Hem döviz rezervleri hem de Merkez Bankası'nın özel banka kesimine verdiği kredilerin genişlemesinden kaynaklanan para arzında hızlı bir büyüme görülmüştür. Bununla birlikte reel faiz oranlarında tam olarak düşüş sağlanamamıştır (Altuğ, 2001:188).

Austral Planı, ilk aylarda gösterdiği bu olumlu sonuçlara rağmen programın ikinci aşamasında kontroller bırakılmaya başlayınca ve sıkı maliye politikasından tavizler verilince ilk aylarda elde ettiği olumlu sonuçlara rağmen başarısızlıkla sonuçlanmış ve enflasyon oranı yeniden yükselmeye başlamıştır. Bu başarısızlığın altında yatan iki temel unsurdan birincisi, geleneksel olarak politikacıların belli bir iyileşme sağlar sağlamaz bütçe disiplini terk etmesi, ikincisi ve daha önemlisi ise, uygulanan programın tek hedefinin yüksek oranlı enflasyonu aşağıya çekmek olmasıdır. Böylece ne enflasyonu düşürücü politikalar yapısal reformlarla desteklenmiş, ne de alınan önlemlerin etkilerini düzeltici ayarlamalar yapılabilmıştır (Doğruel ve Doğruel, 2006:90).

Kaynak: Bahçeci, 1997 verilerinden çizilmiştir.

Grafik 4: Arjantin 1982-1988 Dönemi Enflasyon ve Büyüme Oranları

Austral Planı'nın başarısızlığından sonra enflasyonu kontrol altına almak amacıyla pek çok önlem alınmıştır. Fakat hazırlanan programlar ve alınan önlemler enflasyonun kaynaklarını ortadan kaldırmaya yönelik olmadığı için sonuçları başarısız olmuştur.

5. Ekonomiyi Kurtarma Girişimi: Konvertibilite Planı

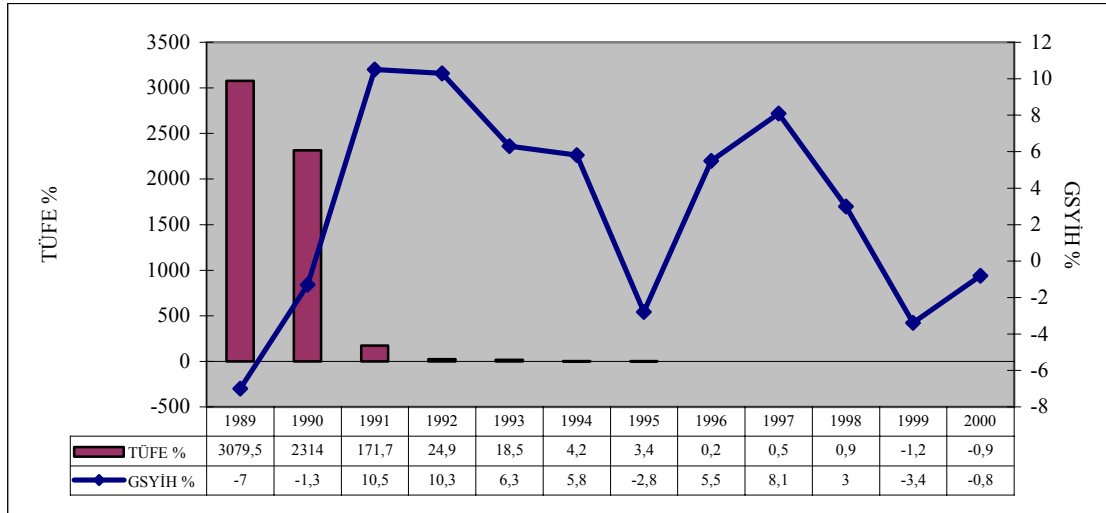
Austral Planı'nın başarısızlığı Arjantin'de 1989 yılında yapılan seçim sonuçlarını da etkilemiş ve Carlos Menem yeni başkan olarak göreve gelmiştir. Carlos Menem tamamen çökme aşamasına gelen ekonomiyi kurtarmak için Mart 1991'de yeni Maliye Bakanı Domingo Cavallo ile beraber australi dolara sabitleyen bir radikal planı uygulamaya (1991-1996) koymuştur. Programa ilk zamanlarda IMF tarafından sıcak bakılmamasına rağmen,

daha sonraki yıllarda imzalanan stand-by düzenlemesiyle IMF'nin desteği sağlanmıştır. Yeni programla birlikte Nisan 1991'de para kurulu sistemine geçilmiştir. Yeni programın dört ayağı vardır. Bunlar (Parasız, 2002:317-318);

1. Konvertibilite: Bir bant içinde tutulan para birimi austral %15 oranında devalüe edilerek 1\$=10.000 austral olarak belirlenmiştir. Daha sonra bir peso=10.000 australe eşit yeni bir para birimi çıkarılmış, böylece 1\$= 1 peso eşitliği sağlanmıştır. İsteyen herkese bu oranda dolar satın alma hakkı tanınmıştır. Ayrıca kurula para tabanının % 100'ü kadar rezerv tutma zorunluluğu getirilmiştir.
2. Dış Ticaretin Libere Edilmesi: Otomobil, tekstil ve ayakkabı dışındaki bütün ithalat kotaları, ihracat gümrük vergileri kaldırılarak dış ticaretin serbestleşmesine çalışılmıştır.
3. Serbest piyasa koşulları uygulamaya konulmuş ve geniş kapsamlı bir özelleştirme hareketi başlamıştır.
4. Bankacılık reformu yapılmıştır.

Austral Planı'nda istikrarın ancak ve ancak bir ekonomik politikanın başarılı şekilde yürütülmesiyle ve güçlü toplumsal destek ile sağlanacağı öğrenildiği için, bu planda sorunların üzerine kararlılıkla gidilmiştir.

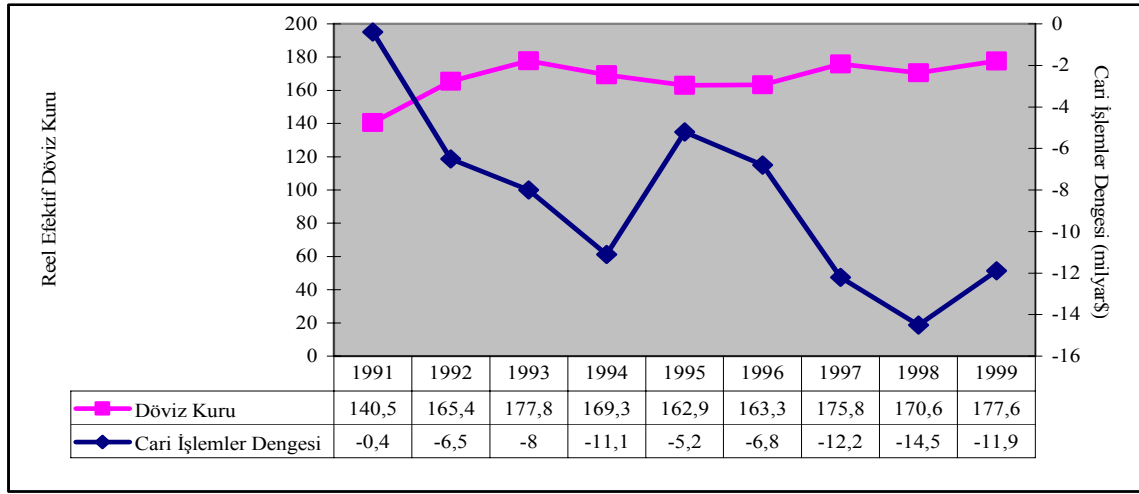
Kaynak: www.imf.org verilerinden çizilmiştir.

Grafik 5: Arjantin 1989-2000 Dönemi TÜFE ve GSYİH Oranları

Konvertibilite Planı'nın en büyük başarısı fiyat istikrarını sağlamasıdır. Programın ilk iki yılında hiperenflasyon süreci kontrol altına alınmış, sonraki yıllarda enflasyon tek haneli rakamlar seviyesine inmiş, hatta 1999 yılında eksi düzeylere kadar gerilemiştir. Enflasyonda

sağlanan başarının yanında çok kısa bir süre içinde özelleştirme programı uygulamaya konulmuştur. 1990'lı yılların ortalarına kadar kamu hizmetleri ve KİT'ler büyük ölçüde özelleştirilmiştir. Elde edilen özelleştirme gelirleri genel makroekonomik politikalar çerçevesinde kamu açıklarını ve dış ödemeler dengesi cari açıklarını finanse etmede kullanılmış, aynı zamanda döviz kurunun sabitlenmesine katkıda bulunmuştur (Öniş, 2003:509). Planla birlikte Arjantin ekonomisi yüksek enflasyonun yarattığı yıkımdan hızla kurtulup iyileşmiştir. Ancak bu süreçte reel döviz kuru yükselmiş ve cari işlemler hesabı önemli miktarda açık vermiştir (Mussa, 2003:56).

Kaynak: IMF Independent Evaluation Office, 2004:10 verilerinden çizilmiştir.

Grafik 6: Arjantin Reel Efektif Döviz Kuru ve Cari İşlemler Dengesi (1991-1999)

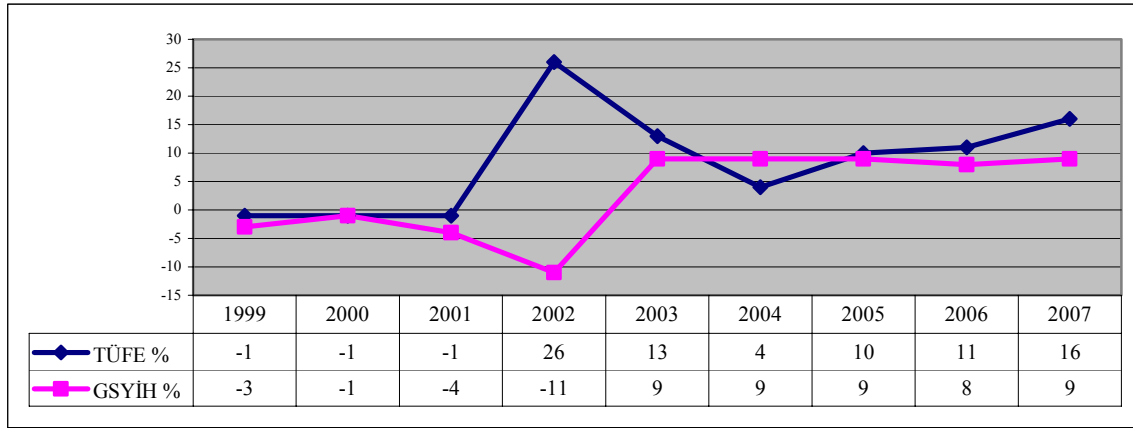
Planın etkilerine uzun vadede bakıldığında ilk yıllardaki olumlu sonuçlarının planın dezavantajları tarafından dengelendiği görülmektedir. Ekonomik istikrar Arjantin ekonomisine yabancı sermayenin dönmesine neden olmuştur. Artan yabancı sermaye girişiyle birlikte kredi genişlemesi meydana gelmiştir. Fakat yine de hem 1995 hem de 1998'de diğer ülkelerde ortaya çıkan krizler Arjantin ekonomisinde istikrarsızlıklar ortaya çıkarmıştır. Bu istikrarsızlıkların temelinde krizlere bağlı olarak uluslararası sermaye hareketlerinde meydana gelen ani değişimler yatmaktadır. 1995'de Meksika'da ortaya çıkan kriz; 1997-1998'de Güney Doğu Asya ülkeleri ve Rusya'da ortaya çıkan kriz ile 1999'da Brezilya'da ortaya çıkan kriz bu süreçte Arjantin ekonomisini etkileyen temel olaylardır. Özellikle Brezilya parasının devalüe edilmesi ile birlikte Arjantin'in dış ticareti önemli bir darbe yemiştir. Ortaya çıkan krizlerle faiz oranları yükselmiş, yatırımlar gerilemiş, ekonomide negatif büyüme meydana gelmiştir (Sørensen, 2001:91). Ayrıca 1990'lı yılların sonuna gelindiğinde enflasyonun

düşürülmesinin para politikasındaki tüm esnekliğin kaybedilmesi pahasına gerçekleştiği görülmüştür. Para politikasındaki esnekliğin kaybolması sonucunda ekonomide ortaya çıkan durgunluk sürecinde para politikası araçlarına başvurulamamış, böylece mevcut istikrarsızlık daha da derinleşmiştir. Planın uygulanmasında takınılan katı tutum Arjantin ekonomisini dış şoklara karşı savunmasız bırakmıştır (Öniş, 2003:511). Sonuçta, 1990'lı yılların ilk yarısında ekonomide sağlanan başarıya rağmen ülke 2000 yılında çok derin bir kriz içerisine girmiştir.

6. 2001 Krizi ve Arjantin Ekonomisi

Arjantin'in 1990'lı yılları pek çok ülke için başarılı bir model olarak görülmüştür. Ancak 2000'li yılların başında ülkenin içine düştüğü durum pek çok gözlemciyi şaşırtmıştır. 1990'lı yılların başında parlak bir gelecek vadeden bir ülkenin, bu kadar kısa bir süre içinde geldiği durum kimse tarafından tahmin edilememiştir. Arjantin açısından koşullar 1999 yılında tersine dönmeye başlamıştır. Brezilya parasının çöküşü Arjantin'in ihracat gelirlerinde çok keskin bir düşüşe neden olmuştur. Bu gelişmeyle birlikte ekonomik büyüme ard arda negatif düzeylerde seyretmiştir.

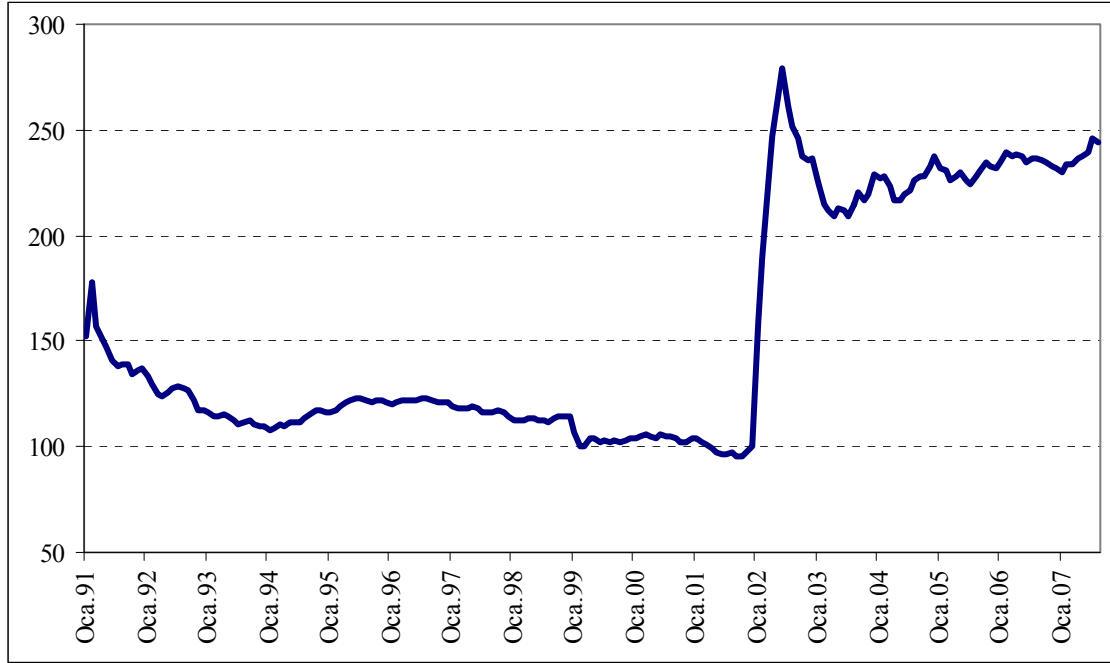
Kaynak: Worldbank verilerinden çizilmiştir.

Grafik 7: Arjantin TÜFE ve GSYİH Oranları (1999-2007)

Bazı istisnai durumlar dışında 2001 yılına kadar finansal piyasalar sarsıntısız kalmıştır. Ekonomik koşullarda ortaya çıkan bozulmayla birlikte ekonomiyi canlandıracak önlemler alınmaya çalışılmış, bu doğrultuda IMF'ye 14 Şubat 2000 ve 30 Ağustos 2001 tarihlerinde verilen niyet mektuplarıyla finansal destek sağlanmış, fakat bu canlandırıcı önlemlere rağmen ülkede 2001 Kasım-2002 Şubat arasındaki dönemde ekonomik kriz çok ciddi bir sosyal boyut kazanarak şiddet eylemlerine dönüşmüştür. Arjantin 24 Aralık 2001'de moratoryum ilan etmiş ve iki hafta içinde dört hükümet kurulmuştur (İnan, 2002:59).

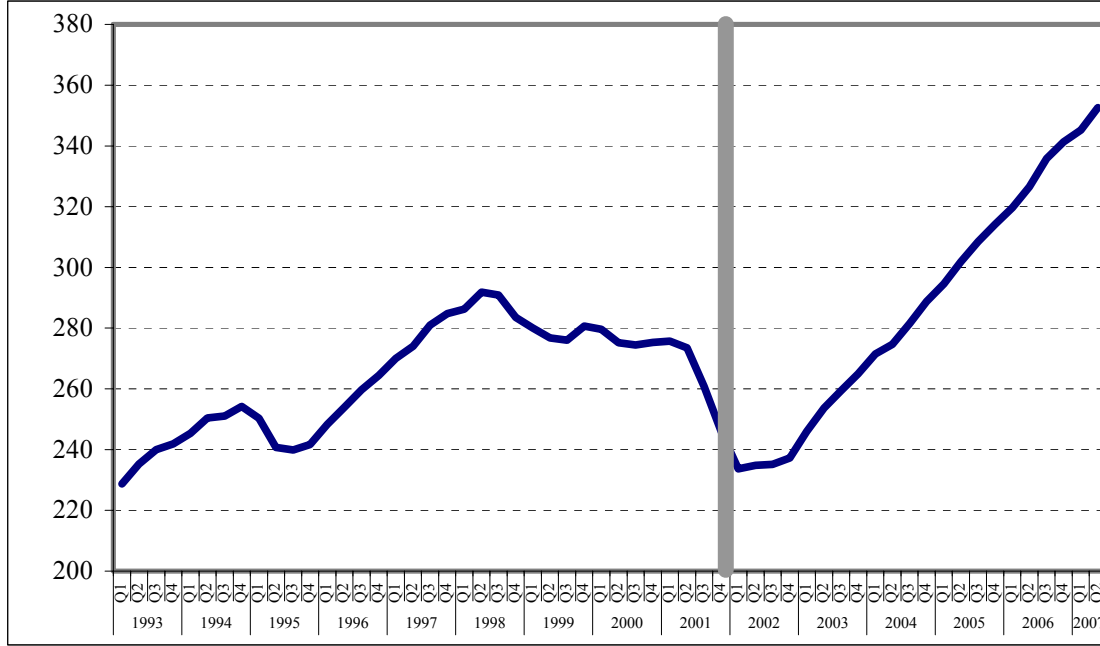
Krizin gelişimine bakıldığında Arjantin, 2000 yılında uluslararası sermaye piyasalarına erişimini büyük ölçüde kaybetmiş, 2001 yılının ikinci çeyreğinde yoğun sermaye çıkışı yaşamış ve mevduat çekilişleri bankacılık sisteminin varlığını tehdit etmeye başlamıştır. Bunun üzerine Aralık 2001’de mevduatlar kısmi olarak dondurulmuştur. Arjantin’in program kriterlerini yerine getirmediğini gören IMF ödemelerini durdurma kararı almıştır. Aralık ayının sonuna doğru borçlarının bir kısmını ödeyemeyeceğini duyuran Arjantin, Ocak 2002’ye geldiğinde konvertibilite rejimine tamamen son verdiğini açıklamıştır. Bu süreçte peso keskin bir değer kaybı yaşamış, ekonomi önemli oranda daralmış ve bu daralma önemli ekonomik ve sosyal sonuçlar doğurmuştur (Hacıhasanoğlu, 2005:72).

Kaynak: Weisbrot and Sandoval, 2007.

Grafik 8: Arjantin Reel Efektif Döviz Kuru Oranları (Aralık 2001=100)

2002 yılında GSYİH yaklaşık %11 oranında gerilemiş, enflasyon ise %41 oranında yükselmiştir. Üç yılı aşkın resesyondan sonra neredeyse %20’si işsiz olan, bankalardaki paralarını alamayan, ülke paralarının değeri hızla düşen Arjantin halkı açısından asıl hazin olan, on yıllık bir istikrar ve reform döneminin böyle trajik biçimde sona ermesidir. Bu trajedinin temel nedeni, sürekli olarak düzenli gelirlerin üzerinde gerçekleşen kamu harcamalarıdır (Mussa, 2003:99-100). Bu neden yanında krizde Konvertibilite Programı’nın yarattığı zaafların da rolü vardır.

Kaynak: Weisbrot and Sandoval, 2007.

Grafik 9: Arjantin GSYİH Seviyesi (milyar pesos)

2001 ve 2002 yıllarını siyasi çalkantılar ve ekonomik kriz içinde geçiren Arjantin için 2003 bir toparlanma yılı olmuştur. 2002'de yüzde 11 küçülen ekonomi, 2003 yılında %8,8 genişlemiş, sanayi üretimi yüzde 16 artmış, ihracat %14 artarak 29,6 milyar dolara, ithalat %54 artışla 13,1 milyar dolara ulaşmış, işsizlik %20'den %14'e, kısa dönemli faiz oranları %50'lerden %20'ye, enflasyon %41'den %3,7'ye gerilemiştir (TMMOB, 2007:20). 2004 yılındaki büyüme bu defa yüzde 9 olarak gerçekleşmiş, sanayi üretiminde yüzde 11 daha artış yaşanmış, işsizlik yılsonu itibariyle yüzde 12'ye inmiş ve enflasyon oranı da yüzde 6,1 düzeyinde kalmıştır. Dış ticaret değerlerine bakıldığında, 34.5 milyar dolar ihracat ve 21.3 milyar dolar ithalat gerçekleşmiştir. Sonraki yıllarda da ekonomik göstergeler iyileşmeye devam etmiş, ekonomi yaklaşık %8 oranında büyümüş, enflasyon ise ortalama %14 seviyesinde olmuştur.

Değerlendirme

1816 yılında bağımsızlığını elde ettiği zaman İspanya'nın en fakir kolonilerinden biri olan, politik ve ekonomik istikrarsızlığın had safhaya ulaştığı Arjantin'de koşullar çok kısa sürede değişmiştir. Arjantin ekonomisi ürünlerine olan dünya talebinin artmasıyla hızla gelişmiştir. Bu dönemde Arjantin herkes için bir fırsatlar ülkesi konumuna gelmiştir.

Ancak, I. Dünya Savaşı'nın ortaya çıkmasıyla Arjantin ekonomisi sorunlarla yüzleşmeye başlamıştır. Arjantin ürünlerine olan uluslararası talebin azalması nedeniyle savaş döneminde uluslararası ticaret ve tarım ihracatı azalmıştır. Savaşın bitmesiyle uluslararası piyasalar yeniden açılmasına rağmen Arjantin'in ekonomik büyümesi bir daha savaş öncesi seviyelerine ulaşamamıştır. Sonraki yıllarda birçok ekonomik, parasal ve politik sorunlar ortaya çıkmıştır. Sorunların ortaya çıkmasıyla Arjantin kendisini, ekonomik istikrarsızlıklar ve bu istikrarsızlıkları giderme amacına yönelik olarak uygulanan istikrar programları içinde bulmuştur. 2000'li yılların başında ülkenin içine düştüğü durum pek çok gözlemciyi şaşırtmıştır. 1990'lı yılların başında parlak bir gelecek vadeden bir ülkenin, bu kadar kısa bir süre içinde geldiği durum kimse tarafından tahmin edilememiştir.

Arjantin ekonomisinin içine düştüğü durum başarısız ekonomi yönetiminin uyguladığı istikrarsız politikaların bir zamanlar dünyanın en gelişmiş ülkelerinden biri konumunda olan bir ekonomiyi nasıl batırdığını açıkça gözler önüne sermektedir.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı 20, Nisan – Mayıs – Haziran 2010

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız- Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat - KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>**Tablo 4:** Arjantin Ekonomik Göstergeleri (1990-2008)

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Nominal GSYİH (milyar\$)	141,4	189,7	229	236,8	257,7	258,1	272,2	293	299,1	283,7	284,3	268,8	102	129,6	153,1	183,2	214,3	262,5	330,2
Kişi başına GSYİH \$	4300	5700	6800	6900	7500	7400	7700	8200	8200	7700	7600	7200	2700	3400	3900	4700	5400	6600	8200
Reel GSYİH %	-1,8	10,6	9,6	5,7	5,8	-2,8	5,5	8,1	3,9	-3,4	-0,8	-4,4	-10,9	8,8	9	9,2	8,5	8,7	7
TÜFE yıllık değişim (ort.)	-	84	17,5	7,4	3,9	1,6	0,1	0,3	0,7	-1,8	-0,7	-1,5	41	3,7	6,1	12,3	9,8	17,7	16,6
İhracat FOB (milyar\$)	12,4	12	12,2	13,1	15,8	21	23,8	26,4	26,4	23,3	26,3	26,5	25,6	29,6	34,6	40,4	46,6	55,8	70,6
İhracat %	28,9	-3	2,1	7,2	20,7	32,3	13,6	11	0	-11,8	13	0,8	-3,4	15,3	16,9	16,7	15,4	19,8	26,5
İthalat FOB (milyar\$)	-3,7	-7,4	-13,6	-14,8	-19,8	-18,1	-20,7	-28	-29,5	-24,1	-23,8	-19,2	-8,5	-13,1	-21,3	-27,3	-32,6	-42,5	-54,2
İthalat %	-3,5	98,1	84	8,9	33,9	-8,8	14,4	35,3	5,5	-18,3	-1,4	-19,4	-55,8	54,8	62,5	28,1	19,4	30,5	27,3
Dış Ticaret Dengesi (milyar\$)	8,6	4,6	-1,4	-1,7	-4	2,9	3,1	-1,5	-3,1	-0,8	2,6	7,4	17,2	16,4	13,3	13,1	14	13,3	16,4
Cari İşlemler Dengesi (milyar\$)	4,6	-0,6	-5,5	-8,2	-11	-5,1	-6,8	-12,1	-14,5	-11,9	-9	-3,8	8,8	8,1	3,2	5,3	7,7	7,1	7,6
Cari İşlemler Dengesi (%GSYİH)	3,2	-0,3	-2,4	-3,5	-4,3	-2	-2,5	-4,1	-4,8	-4,2	-3,2	-1,4	8,6	6,3	2,1	2,9	3,6	2,7	2,3
Net Doğrudan Yabancı Yatırımlar (milyar\$)	-	-	3,3	2,1	2,6	4,1	5,3	5,5	5	22,6	9,5	2	2,8	0,9	3,4	4	3,1	5	5,3
Dış Borç (milyar\$)	-	64,6	71,2	75,7	89,6	101,5	111,4	123,5	139,2	147,7	153	166,4	156,8	164,6	171,2	136,2	133,5	150,3	156,2
Dış Borç %	-	34	31,1	32	34,8	39,3	40,9	42,1	46,5	52,1	53,8	61,9	153,7	127	111,8	74,4	62,3	57,3	47,3
Net Dış Borç (İhracat %)	-	347,4	333,9	320,7	325,4	293,5	282,5	274,5	304	351,6	327	411,3	446,2	403,2	351,7	214,3	172,2	150,7	131,1
Dış Borç (Hükümet) milyar\$	-	52,7	50,7	53,6	61,3	67,2	74,1	75,2	83,7	77,9	80,4	87,9	91,2	105,9	115,9	87,8	85,8	97,5	105
Dış Borç (Hükümet) GSYİH %	0	27,8	22,1	22,6	23,8	26	27,2	25,7	28	27,5	28,3	32,7	89,4	81,7	75,7	47,9	40	37,2	31,8
Kısa Vadeli Borç (milyar\$)	5,7	8,5	10,1	9,6	18,8	19,3	19,8	20,4	20,7	20,8	21,3	22,3	15,8	15,2	15	18,2	18,9	21,4	20,9
Kısa Vadeli Borç (% Rezervler)	123,1	142,3	100,9	69,9	131,2	134,9	109,4	91,2	83,6	79,3	84,7	153,3	150,7	107,1	79,3	66,9	61	47,9	46,6
Dış Borç Servisi (İhracat %)	39,4	36,6	24,1	81,6	35,8	34,7	47,1	46,8	55,7	67,8	64,7	57,7	83,5	63,2	46,1	25,4	17,4	14,3	12,2
Mali Denge (GSYİH %)	0	0	0	1,2	-0	-0,5	-2	-1,5	-1,4	-1,7	-2,4	-3,2	-1,5	0,5	2,6	1,8	1,8	1,1	2,3
Toplam Kamu Borcu (GSYİH %)	0	0	27,6	30	31,8	34,4	36,4	35,4	38,2	43,5	45,6	53,6	149,9	137,9	124,9	83,4	76	65,8	53
Döviz Kuru (Dolar)	0,5	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3,1	2,9	2,9	2,9	3,1	3,1	3,1
Reel Efektif Döviz Kuru Aralık 2000=100	75,7	90,6	97,3	93,9	89	87,5	90,1	91,2	100,2	99,6	103,3	44,4	46,7	45,2	44,9	44,3	46,6	50,6	

Kaynak: Deutsche Bank Research.

KAYNAKÇA

- ALTUĞ, Nuray (2001). **İstikrar Politikaları ve Ülke Örnekleri**, İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- ALVAREDO, Facundo (2007). **The Rich in Argentina overThe Twentieth Century: From the Conservative RepublicTo The Peronist Experience and Beyond 1932-2004**, Paris School of Economics WORKING PAPER No 2007 – 02.
- BAHÇECİ, Sema (1997). **Ortodoks ve Heterodoks İstikrar Programları: Seçilmiş Ülke Örnekleri ve 1994 Türkiye Deneyimi**, Devlet Planlama Teşkilatı Ekonomik Modeller ve Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Ankara.
- ÇİLOĞLU, Barış (2002). “*Arjantin Ekonomik Krizi: Bir Arjantin’li Kadar Zengin Deyiminden Ekonomisi Çöken Arjantin’e*”, **Stratejik Analiz**, C.2, S.22, Şubat.
- DE La Balze, Felipe A.M (1995). **Remaking the Argentine Economy**, Council on Foreign Relations.
- DOĞRUEL, Fatma ve A. Suut Doğruel (2006). **Bıçak Sirtında Büyüme ve İstikrar: Arjantin. Brazilya, Meksika, İsrail ve Türkiye**, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- ENER, Meliha ve Esra Siverekli Demircan (2004). **Küreselleşen Dünyada IMF Politikaları ve Türkiye**, Ankara: Roma Yayınları.
- GRAVİL, Roger (1970). “*State Intervention in Argentina's Export Trade between the Wars*”, **Journal of Latin American Studies**, Cambridge University Press.Vol. 2, No. 2, November, pp. 147-173.
- HACIHASANOĞLU, Burçin (2005). **Meksika 1994 ve Arjantin 2001-2002 Krizlerinin Gelişmekte Olan Ülkeler ve Türkiye İçin Önemi**, TCMB Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Ankara.
- İNAN, E. Alpan (2002). “*Arjantin Krizinin Sebepleri ve Gelişimi*”, **Bankacılar Dergisi**, S.42, ss. 57-74.
- JONAS, Jiri (2002). “*Argentina: The Anatomy of a Crisis*,” **ZEI Working Paper B12**.
- MUSSA, Michael (2003). **Zaferden Trajediye IMF ve Arjantin**, 2.b., Halit Elçi (çev.), İstanbul: Yeni Hayat Yayıncılık.
- O’CONNELL, Arturo (2002). “*The Recent Crisis of the Argentine Economy: Some Elements and Background*”, METU Conference, September, Ankara.

- ÖNDER, Ali Sina (2002). “*Bir Krizin Anatomisi: 1930’dan Günümüze Arjantin Kalkınması*”, Ankara. <http://www.tcmb.gov.tr/yeni/iletisimgm/AliSinaOnder.htm>
- ÖNİŞ, Ziya (2003). “*Neo-Liberal Küreselleşmenin Sınırları: Türkiye Açısından Arjantin Krizi ve IMF’ye Karşılaştırmalı Bir Bakış*”, Ahmet Köse, Fikret Şenses and Erinç Yeldan (ed.), **İktisat Üzerine Yazılar II: İktisadi Kalkınma, Kriz ve İstikrar** (iç.), İstanbul: İletişim Yayınları, ss.505-532.
- PAOLERA, Gerardo della and Taylor, A.M. (1998). “*Economic Recovery from the Argentine Great Depression: Institutions, Expectations, and the Change of Macroeconomic Regime*”, Papers e-98-2, Stanford - Hoover Institution
- PARASIZ, İlker (2002). **Enflasyon, Kriz, Ayarlamalar: Dünyada ve Türkiye’de Kalkınma Makro Ekonomisi Sorunları**, 2.b., Bursa: Ezgi Kitabevi.
- ROCCHİ, Fernando (2006). **Chimneys in the Desert: Industrialization in Argentina During the Export Boom Years: 1870-1930**, Stanford University Press, 2006
- SØRENSEN, Morten Roed. 2001 “*Argentina’s Crises.*” Monetary Review, 4Q. Danmarks Nationalbank.
[http://www.nationalbanken.dk/DNUK/Publications.nsf/side/Monetary_Review_4_Quarter_2001/\\$file/nb06.htm](http://www.nationalbanken.dk/DNUK/Publications.nsf/side/Monetary_Review_4_Quarter_2001/$file/nb06.htm)
- TMMOB (2007). “*Ülke Örnekleri ile Kalkınma ve Sanayileşme Modelleri*”, **TMMOB Sanayi Kongresi Oda Raporu.**
- WEİSBROT, Mark and Luis Sandoval (2007). “*Argentina’s Economic Recovery Policy Choices and Implication*”, Center for Economic and Policy Research, Washington.
http://www.cepr.net/documents/publications/argentina_recovery_2007_10.pdf